

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, ג' בכסלו תש"ף

קידושי ביאה (ד, ט: -יא.)**א. הלימודים**

1. מדרשי הלכה :
 - א) ספרי לדברים פסקא רסח.
 - ב) מדרש תנאים לדברים כד, א.
2. בבלי :
 - א) ד: "ובעלה... ובעלה".
 - ב) ט: "ובביאה מנא לן... ש"מ תרתי" (בי; ; התמקדו במה שנוגע למקור לקידושי ביאה ואל תסתבכו בכל מה שמסתעף מהסוגיה).
3. ירושלמי בהתחלת קידושין עד "מגיד שהיא נקנית בביאה" (מהדורת מנחם כ"ץ עמ' 3).

ב. נקודות לעיון:

1. השוו את נוסח הברייתא במקורות השונים. ראו מה נוסף במקורות המאוחרים יותר. שימו לב לדמיון התופעה למה שראינו ביחס לדרשה של קידושי כסף.
2. ד, ב :
 - א) תד"ה ובעלה – ראו את הערתם על פרשנות המונח "יקח" במקרא בזיקה ללקיחת אישה.
 - ב) "שכן זקוקה ועומדת" – ראו רמב"ן ד"ה מה ליבמה.
3. ט, ב :
 - א) מה פשר הצעת הגמרא ששטר לבד קונה ואילו כסף וביאה קונים רק יחד?
 - ב) רמב"ם אישות א: א – כיצד הוא מפרש את הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה"?
 - ג) ממליץ לשוב ולעיין במח' הרמב"ם (תשובה שנה) והרמב"ן (השגות לספר המצוות שורש ב) על מעמד קידושי כסף, ולהתמקד בפרשנות שלהם לסוגיה ט: .

ג. אופי קידושי ביאה

1. י. "איבעיא להו ביאה נשואין עושה וראיות הגמרא.
2. י. "איבעיא להו תחילת ביאה... על גמר ביאה", ובריטב"א בד"ה איבעיא להו תחלת ביאה.
3. יב: "דרב מנגיד... על דמקדש בביאה".
4. תד"ה כל הבעול – הסבר תירוץ רב נסים במאמרו של סבי מו"ר הרב זצ"ל 'מה דודך מדוד בהערה 4 (בדברי הגות והערכה ע' 10).

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, ג' בכסלו תש"ף

חידושי הרמב"ן מסכת קידושין דף ד עמוד ב

מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת. קשיא לי והא ק"ו מיהא איתיה ומה יבמה שאין נקנית בכסף אע"פ שזקוקה ועומדת נקנית בביאה זו שנקנית בכסף אע"פ שאינה זקוקה ועומדת אינו דין שתקנה בביאה, וא"ת משום דכסף אחר כסף לאו כלום הוא, הא לקמן עבדין כי האי ק"ו ומה כסף שאינו גומר אחר כסף וכו', ואיכא למימר ה"ק מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת וביאה זו עושה נישואין ולפיכך אין כסף קונה בה שאינו עושה נישואין אלא אירוסין בכל מקום תאמר בזו שאינה זקוקה ועומדת והאיך יקנה בה ביאה מפני שהיא עושה נישואין ביבמה הרי לאירוסין היא צריכה כנ"ל, אי נמי הכי פריך אי מיבמה גמרת שאני יבמה דזקוקה ועומדת ולא מצינו ביאה אלא בזקוקה, ואי משום קל וחומר דכסף א"כ הו"ל דינא ק"ו מכסף לביאה ואיכא למפרך מה לכסף שכן פודין בו הקדשות.

5

שו"ת הרמב"ם סימן שנה

10

... וכן יש לשאל בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוה במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותן למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא +קידושין ט' ב' + בענין נערה מאורסה דאמרינן נערה מאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה פ"י מדאמר קרא נערה בתולה מאורסה שמע מינה בודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה ובמה. ושקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן ביר' יצחק משכחת לה כגון שקידשה בשטר הואיל וגמר ומוציא גומר ומכניס שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה

15

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ב

ובתחלה יש לפרש השטה הזו והיא פשוטה וברורה.

20

דקא אמרינן בביאה מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן בעולת בעל מלמד שנעשת לבעל ע"י בעילה א"ל ר' זירא לרבי אבהו כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל קמ"ל. כלומר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ואין קיחה אלא בכסף אילו לא נאמר פסוק אחר ללמוד ממנו קדושי ביאה הייתי אומר דהכי קאמר רחמנא כי יקח איש אשה בכסף ובעלה ובפחות משתיהן אינה נקנית לפיכך הוצרך לנו בעולת בעל ללמד על הביאה בפני עצמה שהיא קונה וללמדנו אף קידושי כסף מעתה דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. והקשה ר' אבא בר ממל על הסברא הזו שאי אפשר לנו בשום פנים לומר דיקח ובעלה תרווייהו קאמר רחמנא ובפחות מיכן לא תהא נקנית דאם כן נערה המאורסה בתולה דקאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה. וקא סלקא דעתיה השתא דאי בעי בקידושי כסף ביאה אף בקידושי שטר נמי בעינן ביאה דמאי שנא תרווייהו קידושין נינהו ולא גמרי בלא ביאה כענין בבני נח דבעינן בעולת בעל [סנה' נז ב] אלא מדחייב רחמנא נערה המאורסה בתולה על כרחינו כי יקח איש אשה ובעלה דאמר רחמנא לאו דעבד תרווייהו אלא דעבד חד מינייהו ולמדנו מכאן

25

30

קידושי כסף וקידושי ביאה. ופריק רב נחמן בר יצחק דעדיין אנו צריכין לדרוש קידושי ביאה מבעולת בעל דאי מקרא דובעלה הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל כדאמר ר' יוחנן ודקא קשיא לך אם כן נערה המאורשה דבסקילה היכי משכחת לה כגון שקדשה בשטר שאם תאמר והלא כסף קונה ושטר קונה למה נצריך אותה אחר הכסף לבעילה ולא אחר השטר מפני שהשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס אבל כסף נאמר שצריך אחריו בעילה לפי שאין הכסף והבעילה מוציאין כלל לפיכך הוצרך הכתוב ללמד בעולת בעל לומר שהביאה קונה בפני עצמה והכסף למד מאליו דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. וזו שיטה ברורה היא שלא הוקשה להם מנערה המאורשה דבסקילה אלא למה שדחה ר' יוחנן הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל לומר היאך היה זה עולה על דעתך כלל ולמה הוצרך לך מקרא אחר ללמד שאינו כן אבל לרבי דגמר ובעלה לא קשיא כלל ולא לר' יוחנן אחר שלמדנו בעולת בעל.

ומ"מ מי שלבו נוקפו בקידושי כסף יכול הוא לומר דמתחלה היו חוששים דלמא הכי קאמר רחמנא כי יקח ובעלה דקדיש והדר בעיל באי זה דבר שתהא בו קיחה או בכסף או בשטר או אפילו בדבר אחר ואחר כך אמרו שהשטר גומר הוא ומכניס כשם שגומר ומוציא אבל קיחה אחרת אינה גומרת אלא קיחה אחרת עושה תחלה ליקוחין וביאה גומרת בהן ולא שנתפרשה קיחה זו מה היא ועכשו למדנו מבעולת בעל שאף ביאה לבדה קונה וכי יקח או בעלה קאמר רחמנא אלא שהקיחה הוא השטר כשם שהוא מוציא כך הוא מכניס אבל קידושי כסף אין להם אלא הסמך הזה (ו) דאין קיחה אלא בכסף שאינו דבר תורה. וכל אלו שיבושין.

ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן קנג

+קידושין י' א' (סי' לג, ח' א')+

פרק קמא. הא דאמרי' סוף ביאה קונה או תחלת ביאה קונה. ופשיטא (א) כל הבעל דעתו על גמר ביאה. אלמא בהעראה דהיינו תחילת ביאה לא קני. והא קיימא לן בהבא על יבמתו דבכל דבר העראה חשובה ביאה חוץ משפחה חרופה דפרט לך הכת' שכבת זרע (אין לה) דבעינן מירוק הגיד. אשה לבעלה אמרי' בהדיא מנין אתיא קיחה קיחה מאשר יקח את אחותו מה התם העראה חשובה ביאה אף כאן העראה חשובה ביאה. א"כ קשיין אהדדי. ותירץ מה שתירץ התם והחליף את השטה. ונר' לר' דלא קשיא ולא מידי דהא [ד]איבעא לן בקידושין אהא דנפקא לן ביבמות דהעראה חשובה היא. ומעתה (ל)כולי (עלמא) תלמודא קרי העראה ביאה כדתנן היבמה נקנית בביאה והיינו העראה על כורחינו. וכן האשה ניקנית בג' דרכים בביאה היינו העראה כדמוכח ביבמות וכן בכולי תלמודא קרי להעראה בלשון ביאה. והכי איבעיא לן תחילת העראה קונה או סוף העראה קונה דאיפליגו אמוראי התם למר נשיקה היינו העראה ולמר נשיקה לאו היינו העראה עד הכנסת עטרה. וסוגיא דשמעתן כמאן דאמי' הכנסת עטרה וכן הלכה. ואהעראה דהכנסת עטרה קאי. והכי פיי' (סוף) תחילת ביאה קונה כלומי ישנה לביאה מתחלה ועד סוף שכשיתחיל להערות יתחיל לקנות. מיהו אם פירש קודם הכנסת עטרה פשיטא דלא קנה. [אלא] היכא דגמר כל העראה דהכניס עטרה מי אמרינן (מי) [מ]שהתחיל להערות (ו)התחיל לקנות וקונה והולך עד גמר העראה. או דילמא אינו אלא לבסוף בגמר העראה תלו / חלו / קדושין וקודם לכן לא. ודמיא לישנה לשכירות מתחלה ועד סוף או אינו אלא לבסוף ודמיא לפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש משום לוי סבא

קידושין פרק ראשון – דף מספר 9

בס"ד, ג' בכסלו תש"ף

65 בשחיתת חולין ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף או אינה. ונפקא מינה כדמפרש ואזיל אי נמי לכהן גדול שרוצה לקנות בתולה בביאה אי אמרי' ישנה לביאה מתחלה ועד סוף קני שהרי [כ]שהתחיל לקנות בתולה היא. אלא אי אמרת אינה אלא לבסוף לא ליקני בביאה דקודם שיגיע לקנות דהיינו גמר (ביאה) העראה לאו בתולה היא. דנהי דביאה לא הוי עד גמר העראה מיהו לא גרעה מביאה שלא (בזמנה) [כדרכה] דאע"ג דלא הויא ביאה גמורה שהרי בא עליה אחר משלם קנס כדאמרי' בשילהי בן סורר ומורה אפי' הכי פסולה לכהונה כדאמרי' ביבמות כמו כן זו קודם גמר העראה פסולה מן הכהונה ולא מצי למיקני בביאה שהרי קודם הקנייה אינה בתולה וכת' והוא אשה בבתוליה יקח בשעת קיחה בעינן שתהא בתולה. ואין להקשות מהא דאמרי' (בננו זה) בבן סורר ומורה הניחא למאן דאמר העראה זו נשיקה שפיר אלא למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה מאי איכא למימר. לאו משום דלדידיה לא הויא פסולה לכהונה קודם גמר הכנסת עטרה אלא משום גמר העראה דידיה ליכא לחיוביה קנס דהא בעילה גמורה היא כבר. מיהו לכהן גדול הויא פסולה הגמר העראה כדפרישי'. ואין לגמגם בלשון התלמוד דקאמר כגון שהערה בה. ואין לומר דהתחיל להערות דאין זה לשון התלמוד. מיהו פירושא הכי הוא שהתחיל להערות ועד שלא גמר פסולה.